

4. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 70. – Од. збр. 418. – Арк. 44-45.
5. *Верт Н.* История советского государства. 1900-1991 / Пер. с фр. – М.: Прогресс-Академия, 1992. – С. 342.
6. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 70. – Од. збр. 733. – Арк. 85.
7. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 70. – Од. збр. 733. – Арк. 9.
8. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 70. – Од. збр. 559. – Арк. 17.
9. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 70. – Од. збр. 418. – Арк. 39.
10. *Рибалка І.К.* Така наша доля: Сторінки життя мого покоління. – Х.: Основа, 1999. – С. 98.
11. За радянську науку. – 1948. – №2. – 12 лютого.
12. *Блом А.В.* Советская цензура в эпоху тотального террора. 1922-1953. – СПб: Гуманитарное агентство “Академический проект, 2000. – С. 78.
13. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 70. – Од. збр. 552. – Арк. 10.
14. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Од. збр. 2842. – Арк. 8.
15. *Верт Н.* История советского государства. 1900-1991 / Пер. с фр. – М.: Прогресс-Академия, 1992. – С. 345.
16. *Хоскинг Дж.* История Советского Союза. 1917-1991. – Смоленск: “Русич”, 2001. – С. 316.
17. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 70. – Од. збр. 807. – Арк. 5.
18. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 70. – Од. збр. 1786. – Арк. 30.
19. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 30. – Од. збр. 2399. – Арк. 4.
20. *Хоскинг Дж.* История Советского Союза. 1917-1991. – Смоленск: “Русич”, 2001. – С. 320.
21. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 70. – Од. збр. 733. – Арк. 120.
22. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 30. – Од. збр. 1329. – Арк. 26.
23. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 30. – Од. збр. 1931. – Арк. 34.
24. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 70. – Од. збр. 1857. – Арк. 2.
25. Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ – ХХ ст. історичні нариси. – К.: Наукова думка, 2002. – С. 710.
26. *Рибалка І.К.* Така наша доля: Сторінки життя мого покоління. – Х.: Основа, 1999. – С. 93.
27. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 41. – Од. збр. 33. – Арк. 200-201.
28. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). – Ф.р-2. – Оп. 7. – Од. збр. 9546. – Арк. 98.
29. *Вронська Т.В.* Феміда воєнної доби і цивільне населення // Сторінки воєнної історії. – 1999. – №3. – С. 100.
30. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 41. – Од. збр. – Арк. 132–150.
31. *Рубльов О.С., Чеченко Ю.А.* Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції. – К.: Наукова думка, 1994. – С. 5.
32. *Пыжиков А.В.* Советское послевоенное общество и предпосылки хрущевских реформ // Вопросы истории. – 2002. – № 2. – С. 41.
33. *Рибалка І.К.* Така наша доля: Сторінки життя мого покоління. – Х.: Основа, 1999. – С. 118.
34. Там само. – С. 127.
35. Там само. – С. 127.
36. *Офіцинський Р.А.* Микита Хрущев як викривач сталінізму: ювілейні коментарі з геополітичної межі Захід-Схід. // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. – Вип. 10. – С. 123-136.
37. *Юрчук В.* Культурне життя в Україні у повоєнні роки: світло і тіні. – К.: Асоціація “Україна”, 1995. – С. 48.

Литвин І.

ДУХОВНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ІОВА БОРЕЦЬКОГО

Діяльності І. Борецького присвячено немало праць українських дослідників, проте більшість з них торкається тієї сторони його діяльності, яка пов'язана з відновленням православної ієрархії на Україні та його загальнодержавними заходами, і лише в деякій мірі аналізує його діяльність на посаді ігумена Михайлівського монастиря. Зокрема, це праці дослідників ХІХ – початку ХХ ст., Є. Болховітінова, С. Голубева, різноманітні комплексні видання з історії Михайлівського Золотоверхого монастиря [1]. Коротко торкається даної проблематики у своїх працях В. Борисенко, О. Дзюба [2]. Наприкінці 90-х рр. ХХ ст. з'являються нові дослідження по діяльності І. Борецького [3]. З огляду на це нашою метою було детальніше проаналізувати заходи І. Борецького по всебічному розвитку Михайлівської обителі. Актуальність даного питання не викликає сумнівів, оскільки за даної церковно-релігійної ситуації громадськість не приділяє належної уваги розвитку монастирських комплексів Києва і церква внаслідок цього втратила свій вплив та авторитет в суспільстві.

Іов Борецький – видатний суспільний та культурний діяч України першої половини XVII ст. Його діяльність справила значний вплив на подальший розвиток Української Православної церкви й мала неабиякий вплив на формування українського народу як самобутнього етносу. Часто діяльність Борецького на релігійному поприщі порівнюють з діяльністю Богдана Хмельницького в значимості для українського народу.

Майбутній митрополит навчався у найкращих навчальних закладах свого часу (Львівській братській та Острозькій школах, пізніше Краківський університет) й здобув ґрунтовні знання [4].

Свою просвітницьку діяльність І. Борецький розпочав у Львівській братській школі, де навчав студентів латини й грецької. У 1604 р. його було обрано ректором цієї школи. Важливим етапом у становленні та розвитку суспільної свідомості майбутнього митрополита була перекладацька діяльність. В період з 1602 р. по 1606 р. виходять твори, перекладені Борецьким, зокрема, він переклав декілька полемічних творів.

Після цих перекладів Борецький береться написати твір, присвячений вихованню молодих людей – своєрідну настанову колегам-вчителям. Книжка, надрукована в 1609 р. мала заголовок “Иже в святых Отца нашего Иоанна Златоустаго. Беседа избранныя о воспитании чад” [5].

В 1605 р. у відповідь на твір прихильника унії, Іпатія Потія, який обурило І. Борецького неправдою й прямою фальсифікацією історичних фактів, він пише свою книгу, яку так і називає “Пересторога”. Тобто пересторога православним до написаного Потієм. У “Пересторозі” Борецький наводить історію свого народу, визначає суть православ’я, роз’яснює необхідність антиуніатської боротьби. Ця книга відіграла найважливішу роль у боротьбі проти католицизму, у спрямуванні волі українського народу проти гнобительської політики Польщі [6].

У 1611 р. він вже став священником Богоявленського храму в Києві. В 1615 р. в Києві було створено Київську братську школу, і її першим ректором протягом трьох років був саме Іов Борецький [7]. Чи то під час свого ректорства, чи дещо пізніше І. Борецький разом із дружиною – Никифорою Теодорівною Чеховичівною – приймає постриг у ченці.

В 1619 р. після смерті ігумена Михайлівського Золотоверхого монастиря Іосафа Мировського на його місце було обрано І. Борецького. Вчені сходяться на думці, що в призначенні Борецького ігуменом обителі приймали участь велика кількість київського православного населення, й особливо козаки, які на той час являли собою значну військову силу [8]. Королівської згоди на своє обрання Борецький так і не отримав й в очах уніатів до кінця життя залишався “ложным игуменом”, пізніше – “ложным митрополитом” [9].

Всю свою енергію І. Борецький переніс на вирішення справ, пов’язаних з боротьбою проти унії і утвердженням в Україні православ’я. На той час єзуїти відкрили в Києві свою колегію, зайняли церковні приходи й навіть Святу Софію. Не було православних єпископів, без митрополита залишилася Київська митрополія. Була спроба уніатів захопити й Михайлівський Золотоверхий монастир, але безуспішно. Як саме вдалося православним утримати, всупереч прямому королівському наказу, Михайлівський монастир, – достовірно не відомо. Але більшість вчених припускають, що основною оборонною силою обителі стали козаки, які протягом всього існування монастиря прихильно ставилися до нього [10].

Стверджувати, що не отримавши монастиря, уніати заволоділи монастирськими вотчинами й угіддями – неможливо. Прямих свідчень цього немає. Як ми знаємо, більша частина монастирських володінь знаходилася поблизу Києва, а на той час католиків та уніатів в ньому було ще мало [11].

Михайлівський Золотоверхий монастир та його настоятелі відіграли важливу роль у відновленні в Україні православної митрополії. В 1618 р. ієрусалимський патріарх Феофан прибув до Москви, де наступного року висвятив нового московського патріарха, батька царя Михайла – Філарета (Романова). Коли ж у лютому 1620 р. Сагайдачний посилав козацьке посольство до російського царя, він наказав зустрітися з Феофаном і запросити його до Києва. Сагайдачний розраховував, що патріарх Феофан посприятиме відновленню православної митрополії в Україні. Готуватися до цього почали завчасно. На нашу думку, саме підготовка до цієї події й змусила І. Борецького полишити ректорство й прийняти сан ігумена Михайлівського Золотоверхого монастиря, адже це була церковна посада з якої можна висвятитися у подальший церковний чин [12].

Внаслідок певних обставин, які склалися в Україні в цей час Феофан змушений був здійснити висвяти митрополита й перших православних єпископів. Першу патріаршу посвяту було здійснено 6 жовтня 1620 р. Тоді у Богоявленській церкві Феофан висвятив на єпископство Перемишлянське Ісайю Копинського, майбутнього митрополита, ігумена Межигірського монастиря. 8 жовтня 1620 р. у церкві Братській була здійснена хіротонія нового митрополита [13]. Феофан, мабуть, не хотів робити висвячення, боячись польської влади, але прохачі, і насамперед козацтво, наполягали на своєму. Знані сьогодні джерела наголошують на особливій ролі козаччини в переговорах з патріархом. Є підстави вважати, що козаки навіть вдалися до своєрідного шантажу. У протестації І. Борецького ці аргументи “людей рицарських” передано в такий спосіб: “Не був би патріархом, не був би добрим пастирем, не був би намісником Христа і апостолів, якщо б не посвятила твоя святість народові руському митрополита і єпископів, особливо, коли знайшов нас гнаними і без пастирів, і ми навіть боїмося, щоб за цей спротив не вбив тебе на дорозі цієї подорожі во ім’я Христа який лютий звір” [14]. Якби патріарх залишився без козацької протекції, про яку говорить “Протестація”, він легко міг би стати татарською здобиччю під час подорожі до Молдавії. Патріарх мусив обирати і зробив свій вибір

на користь козаків.

Таким чином було відновлено Київську православну митрополію. Внаслідок таких призначень І. Борецькому довелося поєднувати дві посади: посаду ігумена Михайлівського Золотоверхого монастиря й митрополита Київської православної митрополії.

Під безпосереднім впливом цих подій помітно активізувалася ідеологічна боротьба на українських землях, яка тепер уже зачіпала не лише релігійні, а й ширші питання. З-під пера І. Борецького виходить вже згадуваний нами трактат “Протестація і благочестива юстифікація”, з’являється полемічний твір “Палінодія” Захарії Копистенського, “Книга про віру” та інші. Автори цих праць, що мали значний суспільний резонанс, прагнули відтворити історично правдиві картини життя українського народу в широкому загальнослов’янському контексті. Віддаючи належне козацтву, письменники-полемісти називали їх “спадкоємцями старої “Русі, наголошуючи, що вони ”твердістю своєю перевершують римських Сціпіонів і карфагенських Ганібалів” [15].

У травні 1621 р. митрополит І. Борецький скликає у Києві собор “людей грецької релігії”, на якому було вирішено вимагати від короля визнання православної ієрархії в обмін на участь козаків у війні з Туреччиною, інакше ж Борецький радив козакам захоплювати заложників з шляхти [16]. В червні цього ж року відбулася козацька рада, на яку було запрошено й Борецького. Рада виявила, що козацтво стало справжнім союзником й захисником православної ієрархії [17].

Іов Борецький мав давні і міцні зв’язки з козацтвом. Відомо, що його найкращим другом і соратником був П. Сагайдачний. Крім того, його власний брат ходив разом із запорожцями у морські походи проти турків. Козацьке повстання 1630 р., очолюване Тарасом Федоровичем, виникло теж не без впливу агітації з боку митрополита. У своїх грамотах він попереджав запорожців про наміри Конєцпольського “кров’ю хлопів гасити своєвольство”, і закликав дати їм відсіч. У вирішальній битві цього повстання загинув старший син митрополита. Кварцяне військо зазнало поразки від козаків, і Конєцпольський змушений був погодитися на їхні умови [18].

Займаючись питаннями державної ваги митрополит І. Борецький не забував, що він залишався ігуменом Михайлівського Золотоверхого монастиря. Тому провадив активну діяльність з облаштування обителі. Попередники Іова Борецького на посту ігумена обителі займалися головним чином збільшенням матеріальних багатств монастиря й майже не звертали уваги на архітектурну красу обителі. З іншого боку відомо, що саме на красу, на святковість церковних служб, на обрядовий бік звертали увагу католики й уніати, які таким чином заволодівали серцями й умами православного населення. Саме на це звернув увагу І. Борецький. Будучи митрополитом Київським він зібрав у 1621 р. собор, який називався “Советование о благочестии”. Даний собор постановив оберігати і всіляко поширювати православну віру: друкувати книжки, відкривати школи й братства по містам і селам [19]. Серед постанов собору були й такі, що безпосередньо стосувалися Михайлівського Золотоверхого монастиря, а саме здійснювати в монастирі кожну суботу акафіст перед Новодвірською іконою, а Печерській Лаврі – “пасіі”. Нові обряди вимагали відповідної урочистості, – інакше вони не мали бажаного результату [20]. З огляду на це, новий ігумен розпочав відновлення церкви св. Михайла. До часу приходу на ігуменство І. Борецького вигляд й стан Михайлівської Золотоверхої церкви значно погіршився: мозаїка, яка прикрашала храм значно обсіпалася – Борецький замінив її іконописом. Іконостаси в приділах святої великомучениці Варвари й Введення в храм були облаштовані нові. Самі приділи були очищені, розширені й покриті живописом. Нарешті, відомо, що Іов Борецький задумав кам’яне будівництво на території монастиря, зокрема він планував побудувати нову дзвіницю. Він навіть встиг укласти угоду з робітником німцем Петром, який мав будувати дзвіницю, й дав в задаток 100 золотих, а заповітом залишив 450 золотих на її будівництво [21]. Але дзвіниця була збудована лише через 85 років після смерті І. Борецького. Павло Алепський, який відвідав Україну в першій половині XVII ст. відзначає красу і велич Михайлівського монастиря після проведених реставраційних робіт І. Борецьким [22].

Внаслідок такої активної діяльності Іова Борецького по влаштуванню обителі, Михайлівський монастир став ближчим до народу. Дослідник київської старовини М. Берлінський зазначає: “все погребя под Михайловской церковью набиты гробами и костями неизвестных покойников. Может быть и справедливо, как уверяют, что многие еще при жизни своей искали, чтобы тела их были погребены в этом монастыре; ибо он никогда не был занят униатами” [23].

І. Борецький намагався ширити у Києві і друкарську справу. Печерська Лавра була ставропігіальною, а тому Київський митрополит не мав ніякого впливу на її друкарню. Першою друкарнею, яка була закладена під впливом І. Борецького, на нашу думку, була друкарня відомого лаврського друкаря Т. Вербицького. В 1624 р. Т. Вербицький придбав на Подолі садибу, в якій заклав друкарню. На думку І. Огієнка, митрополит Борецький позичив Вербицькому необхідну суму на купівлю садиби, а тому і вважає, що ця друкарня була частково власністю й Борецького [24]. Перша книжка, яка вийшла в цій друкарні був – Часослов. В посвяті Т. Вербицький просить “отеческою любовію покрить дило и дилателя, да и от трений” оборонити [25]. Інших видань у друкарні Вербицького не було. Борецький у своєму духовному заповіті згадує про Вербицького, він пише, що “на пана Тимофію Александровичу Вербицькому, типографе киевском, на мемране золотых четьреста” [26].

Іов Борецький мав на Подолі й свій власний двір, який він придбав ще у 1616 р. у міщанина Андрія Черкашенина [27]. Після припинення діяльності друкарні Вербицького, митрополит Борецький вирішив

закласти нову друкарню у власному дворі і запросив до себе друкаря Спиридона Соболя.

Працювати Соболю почав в 1627 р., а перша книжка, яка вийшла в 1628 р. був "Лимонар, сиріч Цвітник", автором якої вважають І. Борецького. Друкарня Соболя існувала в Києві протягом чотирьох років, але за цей час випустила сім книжок. Десь в 1629 р. С. Соболю познайомився з відомим тоді меценатом – підкоморієм Мстиславським Богданом Стеткевичем, і коштом та накладом цього мецената в 1630 р. вийшла остання книжка з друкарні Соболя – "Апостол" [28].

Значно пізніше, 1753 р. Київський митрополит Т. Щербацький писав, що І. Борецький мав свою митрополитську друкарню – друкарню Соболя [29]. Лавра не визнавала цього і доводила, що в Києві ніколи митрополитської друкарні не було, і стверджувала, що друкарня Соболя була лише приватною. На вимогу Лаври друкарня Соболя в 1631 р. перейшла в Кутейнський монастир [30].

Помер митрополит І. Борецький 2 березня 1631 р. За день до смерті він склав заповіт. У тестаменті Борецький заповів поховати тіло його "при церкві святого Архистратига Михайла над Києвом, аби до того часу в землі отпочивало" [31]. Останню волю митрополита було виконано, але з часом місце його поховання у Золотоверхому монастирі було забуто.

Серед інших розпоряджень у тестаменті Борецького міститься суворий наказ, "під неблагословенням", щоб Київські школи були фондовані тільки при Братстві, а не в іншому місці.

Дочці Євпраксії та племінниці Минодори митрополит залишив, за умови, що вони підуть в черниці, "келію мою нову у монастирі жіночому Михайлівському", а також "двір мій у Києві місті проти пана Романа Судновця, прозиває мий Черкасчинським". Це місце "Черкасщизну" він придбав за 500 злотих, будучи ще священником у 1616 р. В 1620 р. одна з його прихожанок подарувала йому свій дім і двір. В 1624 р. він придбав ще один двір і дім за 80 коп литовських грошей. Всі двори знаходилися поблизу один від одного, і з них утворився один двір. Після смерті спадкоємиць цей двір мав перейти у власність Межигірського монастиря. Проте вже в червні цього ж року Межигірський монастир подав заяву в суд, про те, що дочка Борецького не стала монашкою, і внаслідок цього Межигірський монастир вступає у володінням цим двором [32].

Опіку над Михайлівським монастирем та всім рухомим майном своїм митрополит заповів Петру Могилі й Ісайї Копинському. Так само Могилі митрополити офірував "книги грецькіє и литинськіє власные мои". Щодо бібліотеки Михайлівського монастиря, то у тестаменті зазначається, що вони, так само як і "апараты" повинні лишитися у власності монастиря. Також митрополит наказує завершити, розпочате ним будівництво дзвіниці й приділів монастиря [33].

Таким чином, можемо зробити висновок, що діяльність митрополита Іова Борецького посідає чільне місце не лише в історії Михайлівського Золотоверхого монастиря, але й в історії Української Православної церкви.

І хоча він не був визнаний польською державною владою на становищі Київського православного митрополита [34] і подальші події при наступнику І. Борецького Ісайї Косинському засвідчували про нестерпні переслідування православних в роки короля Сигізмунда III [35], та все ж таки православний рух в Україні, що мав у своєму поступі яскраво виражене національно-визвольне забарвлення, ширився, міцнів і набував незворотної дії.

Діяльність І. Борецького сприяла поширенню української православної ієрархії загалом, та розвитку Михайлівського Золотоверхого монастиря зокрема.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. *Болхвітінов Є.* Вибрані праці з історії Києва. – К.: Либідь – ІСА, 1995. – 248 с.; *Голубев С.* Матеріали для історії западнорусской православної Церкви (XVI і XVII ст.) // Труды Киевской Духовной Академии. – 1878. – № 1. – С. 197-219. – № 3-12. – С. 17-416; *Петровський С.* Михайловский Златоверхий монастир. – О., 1903.; Києво-Златоверхо-Михайловский монастирь. Исторический очерк от основания до наших дней. – К., 1889.
2. *Борисенко В.* Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVII ст. – К.: Наукова думка, 1986. – 263 с.; *Дзюба Е.* Просвещение на Украине и его роль в укреплении связей украинского народа с русским и белорусским. Вторая половина XVI – первая половина XVII вв. – К.: Наукова думка, 1987. – 130 с.
3. *Іов Борецький* // Історія України в особах: IX – XVIII ст. – К., 1993. – С. 249.; *Мицик Ю.* Козацький митрополит // Історія в школах України. – 1998. – № 2. – С. 51.; *Плохій С.* Наливайкові віра: Козаки та релігія в ранньомодерній Україні: Пер. з англ. – К.: Критика, 2005. – С. 153.
4. *Іов Борецький* // Історія України в особах: IX – XVIII ст. – К., 1993. – С. 246.
5. Там само. – С. 249.
6. Там само. – С. 250.
7. *Мицик Ю.* Козацький митрополит // Історія в школах України. – 1998. – № 2. – С. 51.
8. *Петровський С.* Михайловский Златоверхий монастир. – О., 1903. – С. 31.
9. Там само.
10. Києво-Златоверхо-Михайловский монастирь. Исторический очерк от основания до наших дней. – К., 1889. – С. 45.
11. *Петровський С.* Михайловский Златоверхий монастир. – О., 1903. – С. 30.

12. *Плохий С.* Наливайкові віра: козацтво й релігія в ранньомодерній Україні. – К.: Критика, 2005. – С. 160-161.
13. *Голубев С.* Петр Могила и его сподвижники. – Т. 2. – К., 1898. – С. 301-302; *Макарій.* История русской церкви. – Т. XI. – М., 1995. – С. 248-251.
14. *Жукович П.* Протестация Иова Борецкого и других русских иерархов, составленная 28 апреля 1621 года. // Статьи по славяноведению. – № 3 – 1910. – С. 146.
15. *Грушевський М.* Історія української літератури. – Т. 5. – Кн. 2. – К., 1993. – С. 78.
16. *Мальшевский И.* Киевские церковные соборы. – К.: Тип. Корчак-Новицкого, 1884. – С. 43-44.
17. *Плохий С.* Наливайкові віра: козацтво й релігія в ранньомодерній Україні. – К.: Критика, 2005. – С. 159.
18. *Дегтярьов М., Реутов А.* Михайлівський Златоверхий монастир. – К.: Техніка, 1997. – С. 134.
19. *Мальшевский И.* Киевские церковные соборы. – К.: Тип. Корчак-Новицкого, 1884. – С. 40-41.
20. *Петровський С.* Михайловский Златоверхий монастир. – О., 1903. – С. 31-32.
21. *Денисенко В.* Духовний заповіт Іова Борецького // Пам'ять століть. – 2001. – № 1. – С. 44-47.
22. Путешествие Антиохийского патриарха Макария в Россию во второй половине XVII в., описанное его сыном архидиаконом Павлом Алеппским. – М.: Унив. Типография. – Вып. 2, 1897. – С. 73.
23. Києво-Златоверхо-Михайловський монастир. Исторический очерк. – К., 1889. – С. 50.
24. *Огієнко І.* Українське друкарство. – К., 1994. – С. 320.
25. Там само. – С. 321.
26. *Денисенко В.* Духовний заповіт Іова Борецького // Пам'ять століть. – 2001. – № 1. – С. 46.
27. *Закревський Н.* Описание Киева. – К., 1868. – Т. 1. – С. 72.
28. *Огієнко І.* Українське друкарство. – К., 1994. – С. 323.
29. *Огієнко І.* Київська митрополитанська друкарня. – К., 1924. – С. 4.
30. Там само. – С. 9.
31. *Денисенко В.* Духовний заповіт Іова Борецького // Пам'ять століть. – 2001. – № 1. – С. 46.
32. Там само. – С. 47.
33. Там само. – С. 46-47.
34. *Власовський І.* Нарис історії Української Православної Церкви. – Т. 2. – К., 1998. – С. 54.
35. *Харлампович К.* Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь. – Т. 1. – К., 1914. – С. 47.

Аннотація

В статті проаналізована духовно-просвітительська діяльність ігумена Михайловського Златоверхого монастиря Іова Борецького, котрий приложив немало зусиль для розвитку Української Православної Церкви.

Абакумова В.

КООПЕРАТИВИ В СФЕРІ МИСТЕЦТВА: ВИНИКНЕННЯ ТА ПРИЧИНИ ЛІКВІДАЦІЇ (КІНЕЦЬ 80-Х РР. ХХ СТ.)

Досліджується втілення Закону СРСР “Про кооперацію” у сферу мистецтва, види й кількість таких кооперативів; увагу зосереджено на чинниках припинення їх діяльності.

Застосування українською державою “залишкового” принципу фінансування мистецтва свідчить про наслідування посткомуністичним суспільством негативного досвіду культурної політики. У свою чергу, несумісність у свідомості людей, які більшу частину життя прожили в Радянському Союзі, поняття культури і грошів зумовлюють споживацькі настрої щодо держави. Звідси актуальним виступає питання ролі ринкових відносини в сфері культури. Сучасні процеси державотворення, особливо трансформація політичної та соціально-економічної систем суверенної України, переконливо доводять необхідність врахування результатів попереднього розвитку культури. Тому історичний досвід кооперативного руху в системі культури кінця 80-х років ХХ ст. має бути дослідженим.

Пошук історіографічної бази цього питання не дістав позитивного результату. Коло літератури торкається лише функціонування кооперативів у матеріальній сфері, здебільшого будівництві [1]. Тому, вважаємо виокремлення для дослідження питання історії кооперативів у сфері культури, зокрема мистецтві виправданим. Досягнення мети маємо досягти виконанням поставлених завдань, а саме: з'ясувати види й кількість кооперативів в сфері мистецтва, чинники їх ліквідації.

Виникнення кооперативного руху було зумовлене станом економіки країни кінця 80-х рр. ХХ ст., яке характеризувалося, насамперед, кризою директивно-адміністративної системи керування, заснованої на монополії державної форми власності на засоби виробництва. На подолання кризи була спрямована радикальна, економічна реформа другої половини 80-х рр. ХХ ст., що здійснювалася відповідно до концепції